

Ο ΞΕΡΙΖΩΜΟΣ ΣΤΗ ΝΕΑ ΠΑΤΡΙΔΑ

Περιεχόμενα

Ο ΞΕΡΙΖΩΜΟΣ.....	1
ΣΤΗ ΝΕΑ ΠΑΤΡΙΔΑ	3

Ο ΞΕΡΙΖΩΜΟΣ

● Ο Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου στις «Αναμνήσεις» του αναφέρεται εκτενώς στα όσα διαδραματίστηκαν με τον ξεριζωμό των Σπαρταλήδων. Εμείς θα περιοριστούμε σε λίγα απαραίτητα στοιχεία. Τα τελευταία 3 χρόνια της ελληνικής παρουσίας στη Σπάρτη ήταν πολύ δύσκολα, γεμάτα διωγμούς και τρόμο. Η αποβίβαση του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη, το Μάη του 1919, είχε δώσει αφορμή στους Νεότουρκους για τη σταδιακή εξαφάνιση των ελληνικών πληθυσμών στα ενδότερα της Μικρασίας, με τη μέθοδο της εξορίας των ανδρών δια των λεγομένων «ταγμάτων εργασίας». Οι παλιές ημέρες, όπου τουλάχιστον μετά το 1860, επικρατούσε κάποια ηρεμία στις σχέσεις Τούρκων και Ελλήνων και δεν υπήρχαν μεγάλης έκτασης διωγμοί, είχαν περάσει ανεπιστρεπτί.

Στη Σπάρτη μετά την καταστροφή της Σμύρνης και την αποχώρηση, με τόσο επώδυνο τρόπο, των ελλήνων των παραλίων προς τη μητέρα πατρίδα, έμεναν πλέον μόνο γυναικόπαιδα, ελάχιστοι ηλικιωμένοι άνδρες κι ο Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου, ουσιαστικά αρχηγός τους.

● Αρχές του Οκτώβρη του 1922 όλα πια είχαν τελειώσει. Η Σμύρνη έμενε στ' αποκαΐδια της. Ο περήφανος ελληνικός στρατός ντροπιασμένος είχε εγκαταλείψει τη Μικρά Ασία συμπαρασύροντας τους ελληνικούς πληθυσμούς των περιοχών απ' όπου είχε περάσει στην προέλασή του για την Άγκυρα! Τότε ανακοινώνεται στον Παπαϊωακείμ η απόφασή του Κεμάλ ν' αποχωρήσουν οι Έλληνες της Σπάρτης μέσω Αϊδινίου – Σμύρνης, ως το τέλος του Οκτώβρη ...

Ο ιερέας που φάνηκε άξιος των κρίσιμων εκείνων ωρών, αντιπροτείνει την έξοδο μέσω Αττάλειας, γιατί αλλιώς θα χάνονταν στο δρόμο σε περιοχές όπου είχαν γίνει αιματηρές μάχες Ελλήνων και Τούρκων και οι αναμνήσεις ήταν πρόσφατες. Η επιμονή του πείθει και ορίζεται η **Παρασκευή, 14 Οκτωβρίου 1922** για την αποχώρηση από τη Σπάρτη. Μαζεύτηκαν όλοι στην αγορά κι από κει ξεκίνησαν με κάρα και με τα πόδια, βέβαια, για την Αττάλεια, προκειμένου μετά με πλοία να διεκπεραιωθούν στην Ελλάδα.

Μια διαδρομή που σήμερα διαρκεί 2 ώρες, έγινε σε 8 ημέρες! Με περιπέτειες πολλές, με ληστείες από ληστές των βουνών και εκβιασμούς των τσανταρμάδων

που θα φύλαγαν τους χριστιανούς, με αρπαγές παιδιών. Χρειάστηκε να γίνουν διαμαρτυρίες, παραστάσεις, να πληρωθούν φύλακες για να μπορέσει όλο αυτό το κοπάδι των γυναικόπαιδων να φτάσει σώο, με μίαν μόνο απώλεια, από την αρπαγή παιδιού, στην Αττάλεια.

■ Ο Παπαϊωακείμ ευτυχώς δεν ήταν μόνος του. Είχε δίπλα του ένα επιτελείο δυναμικών γυναικών της Σπάρτης κι ακόμη τη στήριξη των υπερήλικων ανδρών που είχε μαζί του. Συχνά πυκνά ο ίδιος, στ' Απομνημονεύματά του, αναφέρεται στο ρόλο τους για να δείξει ακόμα και το πώς τόσες οικογένειες Σπαρταλήδων, μετά στην Ελλάδα, διοικήθηκαν από γυναίκες άξια, αφού οι άνδρες είχαν χαθεί στην εξορία. Ήσαν οι εξής: Ευπραξία Χοτζόγλου, Βηθλεέμ Στύλογλου, Κατίνα Κιοκπάσογλου, Αριστέα Χατζηχαραλάμπους, Νικολίνα Βασιλειάδου. Οι υπερήλικες άνδρες που βοήθησαν κι αυτοί ήταν: ο πατήρ Άνθιμος, ο Παναγιώτης Σεραφετίνογλου, ο Κυριάκος Χαλβατζόγλου, ο Μηνάς Πιλτίρογλου, ο Ζαχαρίας κι ο Δαμιανός Μωραλόγλου, ο Νίκος Εσόγλου, ο Θωμάς Φιλόσογλου.

Μετά από διαμονή ακόμη 16 ημερών, στα σπίτια που είχαν εγκαταλείψει φεύγοντας οι Ατταλειώτες, αρχές πια του Νοέμβρη του 1922, οι Σπαρταλήδες ανεβασμένοι σε 3 πλοία, 2 αμερικάνικα και 1 ελληνικό, το «Ανδρέας Άνδρου», αποχωρίζονται (για πάντα άραγε ;) την πατρίδα τους.

ΣΤΗ ΝΕΑ ΠΑΤΡΙΔΑ

● Το ταξίδι στην άσπρη θάλασσα ήταν περιπετειώδες. Όπως αφηγείται ο Παπαϊωακείμ, πέρασαν από τη Ρόδο, την Πάρο, τη Νάξο, τη Μύκονο, για να φτάσουν τελικά στον Πειραιά στις 16 Νοέμβρη 1922. Στη διαδρομή διαμοιράζονταν στα νησιά, ενώ τα δύο από τα τρία πλοία είχαν ήδη αποχωρήσει. Μια μεγάλη ομάδα Σπαρταλήδων κατευθύνθηκε μετά από τον Πειραιά στην Ύδρα και στις Σπέτσες. Έτσι, σε πρώτη φάση, τελικά στον Πειραιά αποβιβάστηκαν λίγα γυναικόπαιδα και ο Παπαϊωακείμ με την οικογένειά του. Αργότερα, όταν κάπως ηρέμησαν τα πράγματα και επανήλθαν κι όσοι άνδρες είχαν επιζήσει από την εξορία, οι Σπαρταλήδες από τα νησιά συγκεντρώθηκαν σιγά – σιγά στην Αθήνα και τον Πειραιά. Εκείνοι που μαζικά και στη συνέχεια παρέμειναν σε νησί ήταν οι περίπου 800 Σπαρταλήδες, που στα μέσα του 1923 ευρίσκονταν εγκατεστημένοι στην Ύδρα, όπου βρήκαν φιλόξενη υποδοχή και γρήγορα επιδόθηκαν στην ταπητουργία, ιδρύοντας μάλιστα επιχείρηση, την «Ένωση Ταπητουργών Ανατολής».

Εδώ θα πρέπει να ειπωθεί ότι με διάφορους τρόπους και μέσα Σπαρταλήδες από τη Σμύρνη, την Πόλη και άλλα μέρη είχαν ήδη φτάσει νωρίτερα στην Αθήνα και κατά κάποιο τρόπο υποδέχονταν το κυρίως κύμα των ξεριζωμένων.

● Πριν να εξηγήσουμε πως έγινε η εγκατάσταση του μεγάλου όγκου των Σπαρταλήδων στη Νέα Ιωνία, να πούμε ότι με τον ξεριζωμό άμεσα, αλλά και αργότερα λόγω των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων που ανέπτυσαν πάντα οι Σπαρταλήδες, μεγάλες ομάδες – οικογένειες εγκαταστάθηκαν στη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα, το Ναύπλιο, τη Ρόδο, το Γύθειο, το Ηράκλειο Κρήτης κι αλλού, ενώ πολλοί πήγαν απευθείας στο εξωτερικό (κυρίως στη Γαλλία, αλλά και στις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά, την Αυστραλία).

● Ειδικότερα, μεγάλη ομάδα Σπαρταλήδων, θέλοντας να αναπτύξει και την άλλη δραστηριότητα στην πατρίδα, την ροδελαιοπαραγωγή, εγκαταστάθηκε στην περιοχή Κοζάνης – Καστοριάς – Γρεβενών, όπου ίδρυσε και ξεχωριστή κοινότητα, κοντά στο Τσοτύλι, στην οποία μάλιστα επέτυχαν κι έδωσαν το όνομα «Νέα Σπάρτη».

Οι ροδελαιοπαραγωγοί της Νέας Σπάρτης γρήγορα θα κάνουν έντονη την παρουσία τους στην περιοχή. Μάλιστα, το 1938 ο Αθανάσιος Κιουρκτζόγλου θα βραβευτεί από την Ακαδημία Αθηνών (βραβείο Εμμ. Μπενάκη) για την παραγωγή ροδέλαιου. Η Νέα Σπάρτη αποτελούσε συνοικισμό του Τσοτυλίου, είχε δική της εκκλησία, τον Άγιο Γεώργιο, κι αντιπροσωπευόταν στο Κοινοτικό Συμβούλιο αρχικά από τον Σταύρο Ηλία Χατζηδουρμούσογλου και ύστερα από τον Γεώργιο Δανόγλου.

Όλοι οι Σπαρταλήδες που εγκαταστάθηκαν στην Αττική δεν ήρθαν στη Νέα Ιωνία. Πολλές εκατοντάδες έμειναν στον Πειραιά, τη Νίκαια (εκεί, βέβαια, υπάρχει το σύνολο σχεδόν των Νησλήδων, που έφτιαξαν την όμορφη δική τους στέγη) και τον Κορυδαλλό. Αρκετοί εγκαταστάθηκαν στη Νέα Σμύρνη κι άλλοι στους όμορους δήμους της Νέας Ιωνίας: Νέα Φιλαδέλφεια, Μεταμόρφωση, Ηράκλειο, Αμαρούσιο, κλπ., καθώς και στον Άγιο Στέφανο και το Λαύριο.

■ Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι από την Αττάλεια έφυγαν σχεδόν όλοι οι Πισίδες. Και όταν λέμε Πισίδες εννούμε, βέβαια, και τους Βουρδουρλήδες (από το Βουρδούρι, το βυζαντινό Πολυδώριο), τους Παρλαλήδες (από την Μπάρλα ή Πάρλα), τους Ουλουμπορλήδες (από το Ουλούμπορλου, την αρχαία Απολλωνία), τους Νησλήδες (από το νησί της λίμνης Εγυρδίρ) και άλλους.

Αρκετοί Βουρδουρλήδες ήρθαν στη Νέα Ιωνία, το μεγαλύτερο πλήθος τους όμως προτίμησε την Έδεσσα, όπου και εγκαταστάθηκε, με αρχηγό τους τον ονομαστό στην ευρεία περιοχή της Πισιδίας, Νικ. Τσολοσίδη. Οι Παρλαλήδες προτίμησαν τη Μακεδονία, όπου κι εγκαταστάθηκαν μαζικά στα χωριά Μαυρόλοφος και Δραβίσκο Σερρών. Οι Ουλουμπορλήδες διασπάρησαν σε συνοικίες της Αθήνας (Καισαριανή, κυρίως), τη Θεσσαλονίκη και την περιφέρεια Κοζάνης, όπου συνέβαλαν στην ίδρυση της κοινότητας «Νέα Νικόπολη». Εθνικοτοπικούς συλλόγους ίδρυσαν, εκτός από τους Σπαρταλήδες, οι Νησλήδες και οι Παρλαλήδες. Δεν υπάρχουν στοιχεία για ίδρυση συλλόγων από τους Βουρδουρλήδες και τους Ουρλουμπορλήδες.